कवि नवराज सुब्बाको 'बीच बाटोमा ब्यूँझेर' कविताकृतिको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत

स्नातकोत्तर तह नेपाली दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको

प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

इन्द्रावती सुब्बा

क्याम्पस रोल नं. २०/२०६३-२०६५

परीक्षा क्रमाङ्कः ४२९५

त्रि.वि. रजिस्ट्रेसन नं. ५००५१-९५

नेपाली शिक्षण समिति

नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम

पाटन संयुक्त क्याम्पस

पाटनढोका, ललितपुर

२०६८

शोधनिर्देशक

सहप्राध्यापक डा. कृष्णप्रसाद दाहाल

कवि नवराज सुब्बाको ‘बीच बाटोमा ब्यूझेर’ कविताकृतिको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत

स्नातकोत्तर तह नेपाली दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको

प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

इन्द्रावती सुब्बा

क्याम्पस रोल नं. २०/२०६३-२०६५

परीक्षाक्रमाङ्क: ४२९५

त्रि.वि. रजिस्ट्रेसन नं. ५००५१-९५

नेपाली शिक्षण समिति

नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम

पाटन संयुक्त क्याम्पस

पाटनढोका, ललितपुर

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

पाटन संयुक्त क्याम्पस

सिफारिस पत्र

शोधार्थी श्री इन्द्रावती सुब्बाले त्रि.वि. पाटन संयुक्त क्याम्पस, नेपाली शिक्षण समिति अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौंपत्रको आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार पार्नुभएको कवि नवराज सुब्बाको **बीच बाटोमा ब्यूँझेर** कविताकृतिको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्रको लेखन मेरा निर्देशनमा सम्पन्न गर्नुभएको हो । कवि नवराज सुब्बा बहुमुखी प्रतिभाका धनी हुनुहुन्छ । उहाँले नेपाली साहित्यको विकासमा महत्त्वपूर्ण योगदान दिनुभएको छ । गीत, कविता, गजल, निबन्धहरूमा उहाँको कलम समान किसिमले चलेको पाइन्छ । शोधार्थी श्री इन्द्रावती सुब्बाले कवि, नवराज सुब्बाको चर्चित कविताकृति **बीच बाटोमा ब्यूँझेर**लाई कविता सिद्धान्तका आधारबाट अध्ययन र विश्लेषण गर्नुभएको छ । कवि नवराज सुब्बाको जीवनी र व्यक्तित्वका विविध आयामहरूमाथि विस्तृत प्रकाश पार्दै शोधार्थी सुब्बाले **बीच बाटोमा ब्यूँझेर** कविताकृतिभित्रका प्राप्ति र अप्राप्तिका सम्बन्धमा गहन अध्ययन गर्नु भएको छ । उहाँले शोधविधिका मान्यताभित्र आबद्ध भएर यो शोधपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको हो । उहाँले धेरै नै मिहिनेतपूर्वक तयार गर्नुभएको यो शोधपत्रको लेखनप्रति म पूर्ण सन्तुष्ट छु । अतः शोधार्थी सुब्बाको यो शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि पाटन संयुक्त क्याम्पस नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

सहप्रा. डा. कृष्णप्रसाद दाहाल

शोधनिर्देशक

नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम

पाटन संयुक्त क्याम्पस

पाटनढोका, ललितपुर

मिति : २०६८/०४/२२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

पाटन संयुक्त क्याम्पस

मूल्याङ्कन समितिको स्वीकृति

शोधार्थी श्री इन्द्रावती सुब्बाले नेपाली स्नातकोत्तर तह (एम्.ए.) दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनार्थ **कवि नवराज सुब्बाको बीच बाटोमा ब्यूँझेर कविताकृतिको अध्ययन** शीर्षकको शोध पत्रको आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

....
सहप्राध्यापक डा. कृष्णप्रसाद दाहाल
शोधनिर्देशक
नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम

....
प्रा.डा. जगदीशचन्द्र भण्डारी
संयोजक
नेपाली स्नातकोत्तर कार्यक्रम

....
सहप्राध्यापक सुरेन्द्रवरसिंह थापा
विभागीय प्रमुख
नेपाली शिक्षण समिति
पाटन संयुक्त क्याम्पस
पाटनढोका, ललितपुर

....
परशु प्रधान
बाह्य परीक्षक

मिति : २०६८/०४/२६

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा समाजिक सङ्कायअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पारेको हुँ । यस शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा आफ्नो कार्यव्यस्तताका बाबजुद् समय निकालेर आत्मीयतापूर्वक आवश्यक सहयोग, सुझाव र हौसला दिई कुशल निर्देशन गर्नुहुने मेरा शोधनिर्देशक आदरणीय गुरु सहप्रा. डा. कृष्णप्रसाद दाहालप्रति म हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

प्रस्तुत शीर्षकमा अनुसन्धान गर्न स्वीकृति प्रदान गरी शोधकार्य गर्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख सहप्रा. सुरेन्द्रवरसिंह थापा र स्नातकोत्तर तह नेपाली विषयक कार्यक्रम संयोजक प्रा.डा. जगदीशचन्द्र भण्डारी तथा नेपाली विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरुहरूका साथै महत्त्वपूर्ण सल्लाह र सुझावको लागि नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान कुलपति श्री बैरागी काइँलाप्रति हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

जनस्वास्थ्यजस्तो अत्यन्त संवेदनशील र व्यस्त पेसामा संलग्न भएर पनि नेपाली साहित्यको श्रीवृद्धिमा लागिपर्नु हुने कवि नवराज सुब्बाले यस अनुसन्धान कार्यमा आफ्नो **बीच बाटोमा ब्यूँझेर** कृतिको अध्ययनका लागि आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण सामग्रीहरू प्रदान गरी सहयोग गरिदिनु भएकोमा उहाँ र उहाँकी जीवन सङ्गीनी चंचला श्रेष्ठ लगायत उहाँका परिवारजनप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

त्यसैगरी अनुसन्धान र सामग्री सङ्कलनका क्रममा कवि नवराज सुब्बा र उनको **बीच बाटोमा ब्यूँझेर** कृतिका बारेमा आवश्यक सूचना तथा जानकारी प्रदान गर्नुहुने विद्वान् विदुषीहरूप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यो शोधकार्यको सुरुदेखि अन्त्यसम्म आफ्नो अमूल्य समय दिएर सामग्री सङ्कलनलगायत बराबर सल्लाह, सुझाव र अतुलनीय सहयोग गर्नु हुने मित्रहरू माधवप्रसाद खतिवडा, सुरजकुमार मल्ल ठकुरी र रुद्रकुमार सम्बाहाम्फे प्रति विशेष आभार व्यक्त गर्दछु । साथै अन्य सहयोगी विष्णु आले, बेदप्रसाद घिमिरे, गीता दाहाल, निर्मला, जोशी, गजेन्द्र राई, कविता पोखरेल, अम्बिका गिरी, चित्र सम्बाहाम्फे, लालबहादुर थापा, सुभाष चौधरी, डम्बर बस्नेत, शान्ति श्रेष्ठ, बसन्ती चौधरी, भाइ निशेष आङ्देम्बेलगायत प्रत्यक्ष-परोक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउनुहुने सम्पूर्ण मित्रजनप्रति धन्यवाद प्रकट गर्दछु । यो शोधपत्र तयार गर्न टङ्कन गरी मद्दत पुऱ्याउने नेपाल इन्फोरमेसन टेक्नोलोजी सेन्टरकी बहिनी बिमना डंगोललाई पनि विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

विभिन्न परिस्थितिको सामना गर्दै आफ्नो कर्तव्य निभाएर मलाई यस ठाउँसम्म पुऱ्याउनुहुने मेरा पूजनीय हजुरआमा हजुरबुबा बासमती माखिम र रैबहादुर आङ्देम्बे तथा मातापिता चन्द्रकुमारी नेम्बाङ् र टीकाध्वज आङ्देम्बेप्रति म आजीवन ऋणी छु ।

अन्त्यमा म प्रस्तुत शोधपत्र समुचित मूल्याङ्कनका लागि पाटन संयुक्त क्याम्पस नेपाली विभागसमक्ष पेश गर्दछु ।

....

इन्द्रावती सुब्बा
रो.नं. २०/२०६३-२०६५
नेपाली विभाग
पाटन संयुक्त क्याम्पस, पाटनढोका

विषयसूची

अध्याय एक

शोधपत्रको परिचय

सिफारिस पत्र
मूल्याङ्कन समितिको स्वीकृति
कृतज्ञताज्ञापन
सङ्क्षिप्त शब्दसूची

		पृष्ठ
१.१	शोधशीर्षक	१
१.२	शोधप्रयोजन	१
१.३	विषयपरिचय	१
१.४	शोधसमस्या	२
१.५	शोधकोउद्देश्य	२
१.६	पूर्वकार्यको समीक्षा	३
१.७	अध्ययनको क्षेत्र	१०
१.८	अध्ययनको सीमाङ्कन	१०
१.९	सामग्री सङ्कलन र शोधविधि	११
१.१०	शोधपत्रको रूपरेखा	११

अध्याय दुई

नवराज सुब्बाको जीवनी र व्यक्तित्वको अध्ययन

२.१	नवराज सुब्बाको जीवनीको अध्ययन	१२
२.११	जन्म र जन्मस्थान	१२
२.१.२	पारिवारिक पृष्ठभूमि	१२
२.१.३	बाल्यावस्था	१३
२.१.४	शिक्षादीक्षा	१३
२.१.५	आर्थिक अवस्था तथा आजीविका	१४
२.१.६	पेसागत संलग्नता	१४

२.१.७ संस्थागत संलग्नता १४

२.१.८ रुचि तथा स्वभाव १५

२.१.९ अविस्मरणीय घटनाहरू १५

२.१.१० मान, सम्मान र पुरस्कार १५

२.१.११ भ्रमण १६

२.२ नवराज सुब्बाको व्यक्तित्वको अध्ययन १६

२.२.१ शारीरिक व्यक्तित्व एवम् स्वभाव १६

२.२.२. साहित्यिक व्यक्तित्व १७

२.२.२.१. कवि व्यक्तित्व १७

२.२.२.२ गीतकार व्यक्तित्व १८

२.२.२.३. गजलकार व्यक्तित्व १८

२.२.२.४. कथाकार व्यक्तित्व १८

२.२.२.५. निबन्धकार व्यक्तित्व १८

२.२.२.६. समालोचक तथा समीक्षक व्यक्तित्व १९

२.२.२.७. भूमिका लेखक व्यक्तित्व १९

२.२.३. गैरसाहित्यिक व्यक्तित्व १९

२.२.३.१. स्वास्थ्यकर्मी व्यक्तित्व १९

२.२.३.२. शिक्षक व्यक्तित्व १९

२.२.३.३. समाजसेवी व्यक्तित्व २०

२.२.३.४.निष्कर्ष २०

अध्याय तीन

कविता सिद्धान्त र नेपाली कविताको विकासक्रम

३.१. विषयप्रवेश २१

३.२. कविताको परिचय र परिभाषा २१

३.३. कविताका तत्त्वहरू २३

३.४. नेपाली कविताको विकासक्रम २६

३.५. निष्कर्ष ३४

अध्याय चार

नवराज सुब्बाको साहित्यिक अध्ययन

४.१. विषयप्रवेश ३५

४.२. नवराज सुब्बाको साहित्यिक यात्राको अध्ययन ३५

४.२.१ प्रथम चरण (वि.सं.२०३० - वि.सं.२०६२) ३५

४.२.२. द्वितीय चरण (वि.सं.२०६३ - हालसम्म) ३६

४.३. निष्कर्ष ३७

अध्याय पाँच

कवि नवराज सुब्बाको बीच बाटोमा ब्यूँझेर कविताकृतिको अध्ययन

५.१. विषयप्रवेश ३८

५.२. "बीच बाटोमा ब्यूँझेर" कवितासङ्ग्रहको अध्ययन ३८

५.३ निष्कर्ष ९१

अध्याय छ

नवराज सुब्बाको 'बीच बाटोमा ब्यूँझेर ' कविताकृतिको मूल्याङ्कन

६.१ विषयप्रवेश ९२

६.२. बीच बाटोमा ब्यूँझेर कविताकृतिको अध्ययन ९२

५.३. निष्कर्ष ९८

अध्याय सात

उपसंहार एवम् निष्कर्ष

७.१. उपसंहार १००

७.२. निष्कर्ष १०३

सङ्क्षिप्त शब्दसूची

एम. ए.	:	मास्टरस् अफ आट्‌स
एस.एल.सी	:	स्कुल लिभिङ् सर्टिफिकेट
एम.पी.एच.	:	मास्टरस् इन पब्लिक हेल्थ
गा.वि.स.	:	गाउँ विकास समिति
डा.	:	डाक्टर
त्रि.वि.	:	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नं.	:	नम्बर
प्रका.	:	प्रकाशक
प्रा.	:	प्राध्यापक
पृ.	:	पृष्ठ
मा.वि.	:	माध्यमिक विद्यालय
वि.सं.	:	विक्रम संवत्
शो. ग्र.	:	शोध ग्रन्थ
सम्पा.	:	सम्पादन
सा. प्र.	:	साझा प्रकाशन